

УДК 725.1.012

Повар М. О.,

Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури

pvr.arch@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0863-3959

БУДІВЛІ ГРОМАДСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ КИЄВА 1960-1980-Х В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ТЕЧІЙ

Анотація: на прикладі архітектури громадських будівель Києва 1960 - 1980-х років, аналізуються взаємні впливи стильової спрямованості будівель другої хвилі авангарду та архітектурних тенденцій зарубіжжя, відслідковується спадкоємність традицій в творчості зодчих Києва вказаного хронологічного періоду.

Ключові слова: авангард, громадські будівлі, стильові особливості, зарубіжні тенденції, індустріальне будівництво, новаторство.

Постановка проблеми. Громадські будівлі Києва 1960 – 1980-х років є унікальною спадщиною у вітчизняній архітектурній науці. Проте, їхні спільні риси із зарубіжними аналогами поширюють думку про ступінь і міру можливості взаємних запозичень ідей. Особливо це стало актуальним в період затухання інтересу до радянського модернізму. Подібні тенденції небезпечні нівелюванням особливостей вітчизняної авангардної архітектури 1960 – 1980-х років до загального фону пострадянського простору та зарубіжжя.

В практиці дослідження подібних будівель відсутня систематизація та класифікація стильових особливостей громадських будівель та містобудівних утворень що характеризують національну приналежність об'єктів в контексті культурної спадщини світової культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стильові напрямки напрямки авангардної архітектури досліджували В. Ясієвич, М. Бархін, Г. Борисовський, З. Мойсеєнко, І. Мезенцев, Г. Лебедев, П. Юрченко, П. Родинський. С. Кілессо та інші. Архітектуру зарубіжних країн досліджували С. Хан-Могамедов, Б. Келлер А. Іконніков, В. Глазичев, А. Стригальов. Першими дослідниками біоніки в архітектурі та її активними популяризаторами були Ю. Лебедев, В. Зефельд.

Напрямок метаболізму в Японії детально описав у своїх працях В. Локтев. Серед зарубіжних авторів, творчість яких суттєво вплинула на радянську архітектуру, є: Берtrand Голдберг, Кензо Танге, Оскар Німейер, Джеймс Стерлінг, Ллойд Райт, Алвар Аалто, Вальтер Гропіус та інші.

Метою даного дослідження є аналіз стильових особливостей громадських будівель Києва 1960 – 1980-х років, в порівнянні з архітектурними

тенденціями зарубіжжя, розгляд взаємних впливів на процес формотворення, доведення теорії індивідуальності вітчизняного стилю архітектури даного хронологічного періоду як спадкоємності традицій авангарду 20 – 30-х років .

Виклад основного матеріалу. Процес розвитку архітектури, як і культури взагалі, - явище світового масштабу, який охоплює цілі регіони. Проте в кожній із країн він протікає своєрідно. Прикладом того є розвиток вітчизняного авангардного мистецтва в 30- роках минулого століття, який провладним рішенням був зупинений на три десятиліття. Так закінчилась перша хвиля конструктивізму в архітектурі, яка відродилась лише в другій половині 50-х років. Довгий час інформаційної блокади з фрагментами дозованої, і не завжди достовірної інформації спонукали вітчизняних архітекторів шукати власні шляхи і рішення. Звичайно, друга хвиля авангардизму має багато спільного з зарубіжними течіями і водночас відмінного та унікального.

Однією з центральних проблем для архітектури як капіталістичних, так і соціалістичних країн досліджуваного періоду була проблема подолання монотонності індустріальної забудови. Архітектори різних країн активно шукали нові методи формотворення. Прикладом є творчість американського архітектора Б. Голдберга, який широко використовував криволінійні форми в проектуванні житлових та громадських будівель, де характерними були круги та їх комбінації а також форми, запозичені з живої природи. Оригінально вирішені автором будівлі лікарень в Чікаго, Такома, Гарварді, багатофункціональний комплекс Марина Сіті в Чікаго (рис. 1, 2), та багато інших будівель[1].

Рис. 1. Багатофункціональний комплекс Марина Сіті. Арх. Б. Голдберг. 1960 – 1964 р.

Рис.2. Багатофункціональний комплекс Марина Сіті. Фото з макету.

Багатофункціональний комплекс Марина Сіті, який отримав прізвисько «кукурудза», був спроектований архітектором Берtrandом Голдбергом в 1959 і побудований в 1960-64 роках. Найбільшу незвичайну структуру мають дві головні вежі комплексу: перші 19 поверхів в них займає спіральна парковка, а з 21 поверху починаються житлові апартаменти без єдиного прямого кута в інтер'єрі, але з панорамними балконами, з яких відкривається найкращий вид на місто. Також в комплекс входить 10-поверхова офісна будівля, в якому сьогодні розташовується готель, і театр в формі спинки сідла, зараз перероблений в Будинок Блюзу[2].

На відміну від американських неопластицистів будівлі запроектовані Б. Голдбергом досить функціональні, не дивлячись на екстравагантність форм.

Слід зазначити, що подібні тенденції характерні і для періоду радянського модернізму. Спільні риси з творчістю Б. Голдберга має експериментальний комплекс житлових будинків з універсамом на Оболоні архітектора М. Буділовського (рис. 3). Можливо, Марина Сіті виглядає більш масштабніше, проте слід врахувати відмінності між нормативами СРСР і США. Кожен архітектор розуміє, наскільки складне завдання витримати всі санітарні та протипожежні вимоги при проектуванні такого типу будинків. Крім того метод підйому перекрить до цього в Києві не застосовувався.

Модернізм як стиль в різних країнах мав певні особливості розвитку, проте основні тенденції були спільними. Популярні стильові течії мали взаємний вплив на творчість архітекторів. Тому в знакових громадських будівлях Києва 1960 – 1980-х років можна відслідкувати безліч спільних із західною архітектурою рис.

Рис.3. Експериментальний комплекс житлових будинків з універсамом на Оболоні.

Арх. М. Буділовський. 1977 р.

Одним із наукових напрямків, який ввійшов в царину архітектури була біоніка. Використання природних форм в проектуванні будівель приваблювало своєю оригінальністю пластики, що було характерним для архітектурного модернізму.

Серед київських архітекторів цей напрямок успішно використовував у своїй творчості А. Мілецький. Найяскравіше риси біоніки виявились в будівлі київського крематорію, побудованого за проектом автора в 1975 році (рис. 4).

Рис.4. Київській крематорій. Зали прощання. Арх. А. Мілецький. 1975 р.

За свою оригінальністю форм цей об'єкт можна розглядати спільно з всесвітньо відомими Сіднейським оперним театром архітектора Йорна Утзона (рис. 5), Храму Лотоса у місті Нью-Делі в Індії арх. Фаріборз Сахба (рис. 6), та інших.

Рис.5. Сіднейський оперний театр.
Арх. Йорна Утзона. 1973 р.

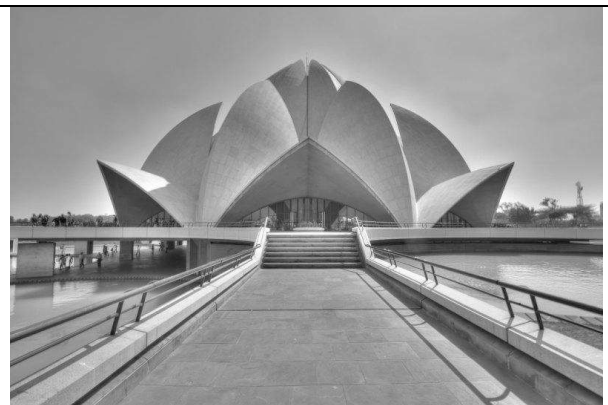

Рис.6. Храм Лотоса у місті Нью-Делі в Індії. Арх. Фаріборз Сахба. 1986 р.

Іноді втілюючи новаторські ідеї, архітектори Києва згодом дізнавались, про подібні будівлі у світовій практиці. Згадуючи часи роботи над проектом Інституту науково-технічної і економічної інформації, що на Либідській площі (рис. 7), відомий київський архітектор Флоріан Юрьєв говорив, що про події в

архітектурі Заходу тоді нічого не знав. Пізніше дізнався, що в Оскара Німейєра був схожий купол (рис. 8), але це було вже через п'ять чи десять років [3].

Рис.7. Інституту науково-технічної і економічної інформації. Арх. Ф. Юр'єв 1971 р.

Рис.8. Палац Національного конгресу в Бразилії. Арх. О. Німейєр
https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A4%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B7_%D0%A1%D0%B0%D1%85%D0%B1%D0%B0&action=edit&redlink=1. 1960 р.

Стосовно походження незвичної форми, архітектор говорить так: «Об'єм народжувався з функції. Уявіть собі зал: і в нього повинен бути амфітеатр, і в нього повинен бути купол. Це акустичний об'єм, його залишалось тільки оформити конструктивно» [4].

Ідеї новаторства все більше захоплювали архітекторів. Передові архітектурні течії знаходили своє відображення здебільшого в громадських будівлях де залишалось більше простору для формотворення. Нова тенденція до проектування вищих навчальних закладів передбачала розчленовувати і комбінувати окремі архітектурні елементи - частково у відповідь на емпіричні вимоги і частково з рішучості "зруйнувати" загальноприйняті форми [5].

Ця тенденція була широко поширена на Заході зокрема в творчості відомого англійського архітектора Джеймса Фрезера Стерлінга, який працював у напрямку модернізму і бруталізму. Він розвинув синтаксис «цегла-скло» до такого ступеню, що кристалічна форма скла почала переважати над контролюючою арматурою цегли[6]. Яскравим прикладом вирішення університетської будівлі в напрямку бруталізму є будівля історичного факультету Кембріджського університету, 1964 р. (рис. 9).

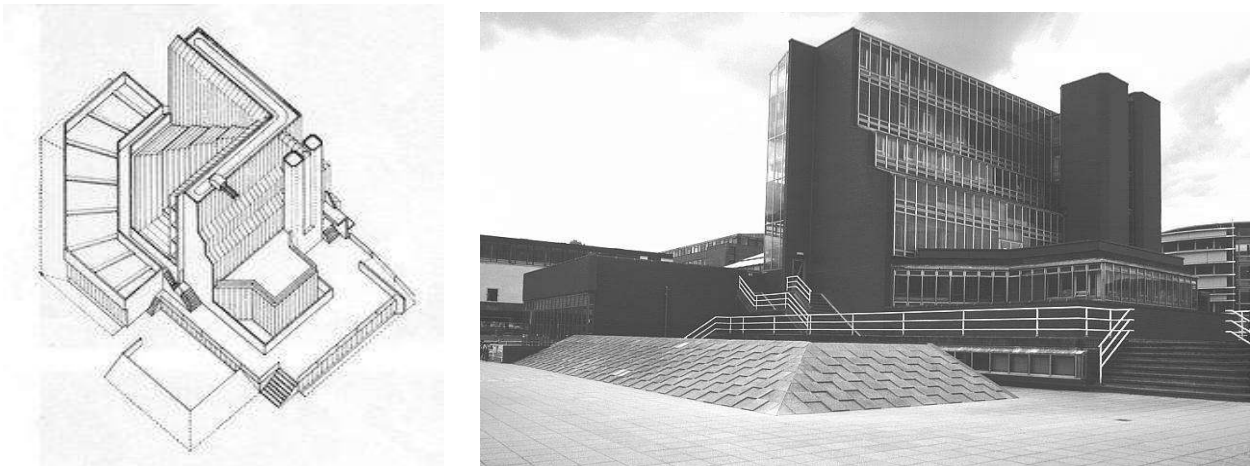

Рис.9. Історичний факультет Кембріджського університету. Арх. Д. Стерлінг. 1964 р.

Подібні риси має побудована в 1982 році будівля архітектурного факультету на території інженерно-будівельного інституту (рис. 10). Автори: архітектори Л. Філенко, В. Коробка, М. Гершензон, інженер Л. Лінович. Будівля примикає до корпусу спортзалу і ув'язана з ним по масштабу, висоті і членуванню мас. [7].

В даному об'єкті перемогла гонитва за формою за рахунок комфорту та функціональності приміщень. Проте незвичність форм перекрила всю решту недоліків.

Подібний напрямок, але більш вдало використано у проектуванні учбово-методичного павільйону «Квіти України» по вул. Січових стрільців, де об'ємно-просторова композиція вирішена з максимальним використанням відкритості внутрішнього простору. Торговий і виставкові зали розміщені на різних рівнях і об'єднані багатосвітловим простором, що дозволяє забезпечити освітлення природним світлом зали великої площі, створити інтер'єри з відчуттям природного середовища [8].

Рис.10. Архітектурний факультет інженерно-будівельного інституту (КНУБА).
Арх. Л. Філенко, В. Коробка, М. Гершензон, інженер Л. Лінович. 1982 р.

Рис.11. Учбово-методичний павільйон «Квіти України» по вул. Січових Стрільців.
Арх.: М. Левчук, Є. Гончаренко, Б. Лавров, інж. М. Паніч. 1985 р.

Аналіз світової архітектурної спадщини свідчить, що система взаємних впливів творчих напрямків є невід'ємною складовою загального культурного розвитку. Однак тут не мається на увазі відверте копіювання. Без творчого переосмислення новітніх мистецьких течій результатом роботи архітектора може стати кіч (*Kitsch*), як результат механічного копіювання загальновідомих шаблонів, проте більшість знакових громадських будівель Києва 1960 – 1980-х років є самостійними високохудожніми творами. Врешті, радянська партійно-політична система не могла цього допустити. Архітектура капіталістичних країн трактувалась як система відображення деградованого, повного соціальних антагонізмів суспільства, яке знаходиться на останньому етапі свого існування. Проте усвідомлюючи високий рівень розвитку архітектурно-будівельної галузі зарубіжних країн, їхній досвід активно вивчався.

По відношенню до архітектури соціалістичного суспільства архітектура капіталістичних країн вважалась не тільки попередньою (в соціальному відношенні і в часі), але і співіснуючою з нею на даному етапі розвитку світової архітектури. Таке положення при принциповому розвитку соціальних цілей архітектури соціалістичних і капіталістичних країн призводить до відомої

синхронності в розвитку будівельної техніки, в удосконаленні деяких прийомів функціонального рішення, в окремих формально-естетичних закономірностях [9].

Визнання синхронності в розвитку радянської та зарубіжної архітектури легалізувало взаємні впливи і можливості запозичення тих чи інших напрямків формотворення, в той же час наполягаючи на пріоритетності вітчизняного розвитку.

Висновки.

1. В статті проведено аналіз стильових характеристик громадських будівель Києва 1960 – 1980-х років у порівнянні з подібними зарубіжними архітектурними творами вказаного хронологічного періоду. В результаті дослідження виявлено ряд подібних течій формотворення, що свідчить про єдність тенденції світового процесу розвитку архітектурної науки.

2. Взаємність впливів на архітектурну творчість різних країн та регіонів є обов'язковою умовою активного розвитку світової архітектурної науки.

3. Протиставлення радянської та зарубіжної архітектури як продуктів культурного розвитку протилежних ідеологій є суто політичним лозунгом, що виходить за межі архітектурно-технічних основ галузі.

4. Основним засобом надання окремих ідеологічних рис об'єктам архітектури радянського періоду є твори монументальної пропаганди як складові оздоблення фасадів будівель.

5. Дослідженням не виявлено архітектурних творів, які б повністю відображали запозичені принципи формотворення між радянськими та зарубіжними авторами, проте відзначено спільні стильові особливості будівель, які будучи розміщені у відповідному містобудівному середовищі мають унікальну образність та національні риси.

6. Громадські будівлі Києва 1960 – 1980-х років створені в радянський період обмеженого інформаційного простору, де основним ідейним джерелом формотворення для архітекторів була нереалізована спадщина архітектурного авангарду 20 – 30-х років з основним стилевим напрямком – конструктивізмом.

На прикладі громадських будівель Києва 1960 – 1980-х років прослідковується тенденція, яка на основі ідей радянського авангарду 20 – 30-х років та прогресивних зарубіжних течій, які вдосконалюючи та доповнюючи один одного втілювались підтверджували стійкість стилю.

Література:

1. Критический анализ новейших тенденций и теоретических концепций современной архитектуры зарубежных стран: науч.-техн. отчёт за 1976 год. Тема 3, разд. А-Б / КиевНИИТИ; рук. темы В. П. Дахно. - К., 1976. - 22 л. - 050.00 р.

2. Марина Сити в Чикаго стала офіційною достопримечательностью [Електронний ресурс] -Режим доступу до ресурсу: <https://archspeech.com/article/marina-siti-stala-oficial-noy-dostoprimechatel-nost-yu-chikago> (дата звернення 25.08.18).

3. Искусство украинских шестидесятников / сост. О. Балашова, Л. Герман - К.: Основы, 2015. - 384 с.

4. Там само С. 367.

5. Фремpton К. Современная архитектура: Критический взгляд на историю развития/ Пер. с англ. Е. А. Дубченко; под ред. В. Л. Хайта. – М.: Стройиздат, 1990. - 525 с.

6. Там само.

7 Архитектурный факультет КИСИ. // Архитектура СССР. – 1984. - №1. – С. 38-41.

8. Учебно-методический павильон «Цветы Украины», Киев. // Архитектура СССР. - 1987. - №3. - С. 6.

9. Келлер Б. Б. Современная архитектура капиталистических стран: (противоречия и тенденции развития). – М., 1966. - С. 3.

Аннотация

Аспирант Повар М. О., Национальная академия изобразительного искусства и архитектуры.

Здания общественного назначения Киева 1960-1980-х в контексте зарубежных архитектурных течений.

В статье, на примере архитектуры общественных зданий Киева 1960 - 1980 - х годов, анализируются взаимные влияния стилевой направленности зданий второй волны авангарда и архитектурных тенденций зарубежья, отслеживается преемственность традиций в творчестве зодчих Киева указанного хронологического периода.

Ключевые слова: авангард, общественные здания, стилевые особенности, зарубежные тенденции, индустриальное строительство, новаторство.

Annotation

Graduate student Povar M. O., National Academy of Fine Arts and Architecture.

Budivli gromasskogo recognized Kiyiva 1960-1980-x in context of foreign architectural technics.

In the article, on the example of the architecture of public buildings of Kiev in the 1960s-1980s, the mutual influences of the stylistic orientation of the buildings of the second wave of the avant-garde and architectural tendencies of foreign countries are analyzed, the trace of continuity in the works of the architects of Kiev of this chronological period is traced.

Key words: avant-garde, public buildings, stylistic features, foreign trends, industrial construction, innovation.